

MIŠLJENJE

van.prof. dr Ana Vesković

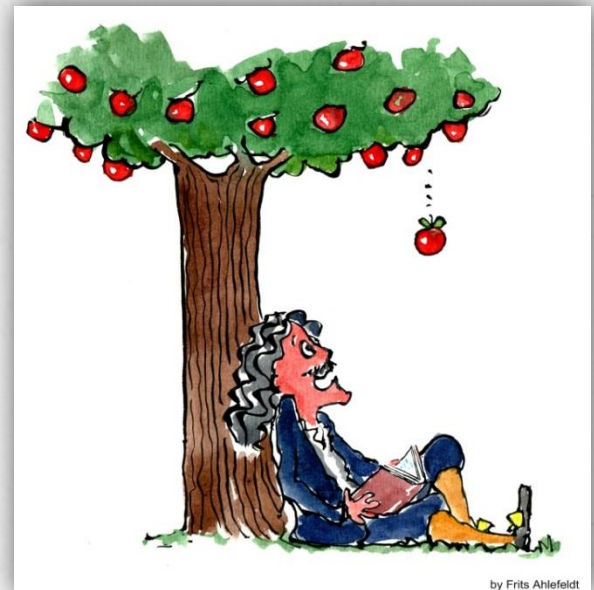
Šta podrazumevamo pod mišljenjem?

- o Pomoću mišljenja uvidamo veze i odnose između pojava što nije dato u opažajima i u njihovim reprodukcijama.
- o Mišljenje je složen psihički proces koji nam omogućava da mnogo potpunije upoznamo stvarnost i da se uspešnije snalazimo;
- o Mišljenje je mentalna aktivnost kojom nastojimo da savladamo neku teškoću, neki problem pred kojim smo se našli, koristeći pri tom naše prethodno iskustvo.

Definicija: Mišljenje je usmereno operisanje znacima i simbolima pomoću koga dolazimo do uviđanja odnosa.

Karakteristike procesa mišljenja

- o **Operisanje znacima / simbolima (sve što prezentuje nešto drugo).**
- o **Usmerenost mišljenja** → koristimo određene pojmove i predstave u zavisnosti od problema, načina rešavanja i postupaka.
- o Uviđanje odnosa koje do tada **nismo uočavali.**
- o **Aha doživljaj** - često se uviđanje odnosa javlja naglo.

Uloga predstava u mišljenju

- Predstave su sredstva koja koristimo u mišljenju;
- One su doživljaji koji reprezentuju naše prethodno iskustvo kojim se koristimo trežeći rešenje nekog problema.

Uloga pokreta u mišljenju

- o Pri mišljenju obično imamo pokrete i govornih organa i drugih delova tela ali su oni slabi i teško iz zapažamo.
- o Ne znači da se mišljenje može svesti na mišićne pokrete.

Mišljenje i motivacija

Dve su grupe motiva koji pokreću i održavaju proces mišljenja:

- o Opšti motivi ljudskog ponašanja (mislimo da bismo rešili neki konkretan problem);
- o Motivi koji se javljaju samim uočavanjem da postoji neki problem (želja da se reši neka nejasnoća, želja da se otkrije nepoznato, želja da se nešto stvori...).

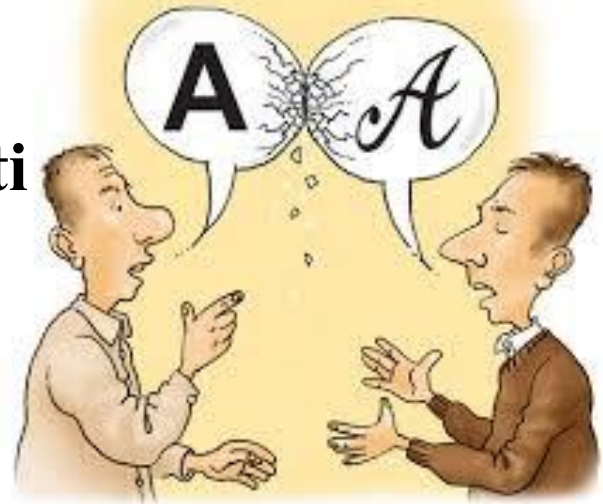
Mišljenje i emocije

Proces mišljenja je pokrenut i praćen različitim osećanjima:

- o Posebno su značajna specifična „intelektualna“ osećanja (radoznalost, sumnja čuđenje);
- o Osećanja mogu i da olakšaju i da otežaju proces mišljenja (mišljenje prema želji).

Mišljenje i govor

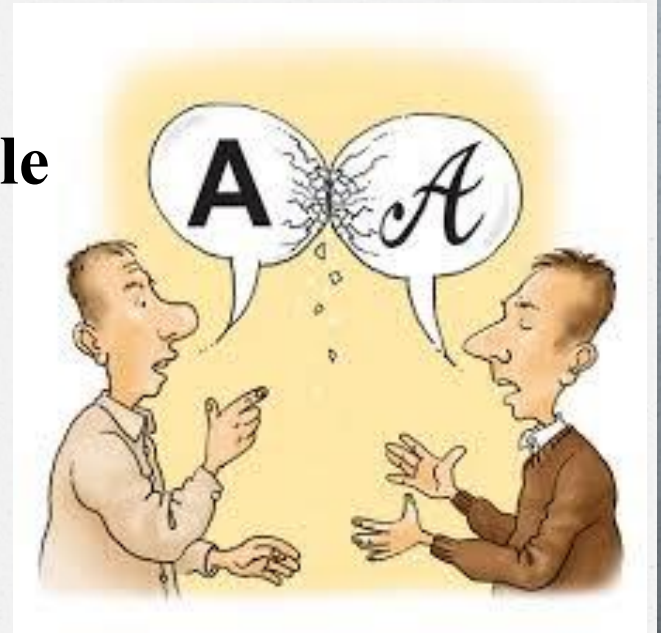
- o Mišljenje i govor su tesno povezani. Problem o kome razmišljamo najčešće formulišemo rečima.
- o Govor pomaže da preciziramo i formulišemo misao;
- o Istu misao možemo formulirati različitim rečima;

Mišljenje i govor

- o Razlikuju se spoljašnji (komunikativni) i unutrašnji (kada mislimo u sebi) govor.
- o Govor ne mora biti sredstvo mišljenja (na primer, kod male dece);

Funkcije jezika

- o **Komunikativna** → saopštavanje različitih sadržaja;
- o **Signifikantna** → jezik je nosilac značenja;

- o **Dve vrste značenja:**
- o **Denotativno** → relativno nedvosmisleno njime se obuhvataju svi objekti ili zbivanja na koje se ta reč odnosi (definicije, naučni pojmovi);

- o **Konotativno** → dodatno, lično značenje (pojmovi iz političkog života);

Pojmovi i formiranje pojmova

- o Pod **pojmom** se podrazumevaju osobine koje se pridodaju kao zajedničke za grupu predmeta i pojava.
- o Najvažniji znaci kojima operišemo pri mišljenju jesu pojmovi.
- o Pojmovi su **rezultat** misaonog procesa.
- o Oni su **proizvod** i **sredstva** mišljenja.
- o Pojmovi se **razvijaju** i **upotpunjuju** tokom razvoja.

Proces formiranja pojmova

- o **Formiranje pojmova je složen misaoni proces.**
- o **Osovni procesi pri formiranju pojmova su **apstrakcija** i **generalizacija**.**
- o **Apstrakcija** → izdvajanje na osnovu upoređivanja i razlikovanja određenih karakteristika grupe predmeta a zanemarivanje drugih svojstava koja se ocenjuju kao nebitna.
- o **Generalizacija** → povezivanje apstrakcijom odvojenih karakteristika u jednu celinu.
- o **Asimiliacija** → povezivanje novih objekata koje opažamo sa onim što već znamo.

Faktori koji utiču na (olakšavaju) formiranje pojmova

- o Dostupnost čulima** → što možemo videti, čuti, opipati, itd.
- o Konkretnost predmeta ili pojave** → ključ naspram disciplina;
- o Prethodna znanja** → iskustvo sa istim ili sličnim vrstama predmeta;

Faktori koji utiču na (olakšavaju) formiranje pojmova

- o Istaknutost odlika** predmeta ili pojave → boja, oblik, veličina, itd.
- o Utvrđivanje onoga što je zajedničko** → kada se istakne cilj;
- o Kombinovati znanje o opštim odlikama i upoznavanje sa konkretnim slučajevima** → brže će se formirati pojam;

Zaključivanje i suđenje

o Zaključivanje → mišljenjem iz datih podataka dolazimo do novih saznanja.

o Vrste zaključivanja:

o **Induktivno**

→ od pojedinačnog ka opštem

o **Deduktivno**

→ od opšteg ka pojedinačnom

Greške u zaključivanju

- o Uticaj osećanja, stavova, interesovanja, vrednosti...
- o Efekat atmosfere → tendencija da se zaključku daju karakteristike koje su imale premise (sudovi) iz kojih se izvodi zaključak
- o Primer:
  - o Sve ptice su kičmenjaci
  - o Sve ribe su kičmenjaci
  - o Sve ptice su ribe

Greške u zaključivanju

- o **Halo efekat** → na osnovu opšteg utiska o nekim karakteristikama pojave donosimo zaključke i o drugim karakteristikama.
- o **Primer:** Pozitivan opšti utisak o učeniku na osnovu izgleda doprinosi tome da mu nastavnici daju više ocene.

Suđenje

- Sud završni deo procesa zaključivanja u kome konstatujemo postojanje nekog odnosa. Praćen je doživljajem uverenosti u tačnost ili netačnost.
- Donošenje suda:
  - Konstatujemo postojanje nekog odnosa,
  - Ova konstatacija je praćena doživljajem uverenosti.

Vrste mišljenja

- o **Konkretno ili opažajno** → koristimo se opažajima i njihovim reprodukcijama;
  - o **Apstraktno** → prvensveno koristimo apstraknte pojmove;
-

- o **Realistično** → usmereno na traženje “tačnih” odgovora, na donošenje ispravnih zaključaka;
- o **Imaginativno** → slobodnije u kombinovanju, nezavisno od uobičajenog načina rešavanja problema, obojeno emocijama i ličnim motivima (mašta, snovi).

Mašta

- o **Slobodno kombinovanje ideja i predstava i stvaranje novih celina sa određenom namerom i smislom.**

Snovi

- o Psihička aktivnost u toku spavanja:
- o Ne postoji usmerenost u kombinovanju ideja i često dovodi do neobičnosti i besmislenosti;
- o Različite teorije o funkciji snova;

Vrste mišljenja

o Dve vrste imaginativnog mišljenja:

o Usmereno na stvaranje proizvoda kao što su umetnička dela, tehnički i naučni pronalasci;

Dolazi do izražaja u stvaralačkoj delatnosti.

o Kao izraz želja koje dolazi do izražaja u sanjaranju i u dečijim igrama.

Proces rešavanja problema

o O problemu govorimo kada imamo cilj a ne znamo kako da ga ostvarimo.

o Tada koristimo **pokušavanje** koje postaje **usmereno nastojanje** da se problem što određenije postavi.

Direkcija u mišljenju

o **Direkcija u mišljenju** → određivanje pravca u kom se traži rešenje problema.

- o **Direkcija usmerava sve naše mentalne procese.**
- o Zadatak: od 6 šibica treba konstruisati četiri trougla;
- o **Direkcija može da oteža rešavanje problema** → istrajavanjem u ustaljenom načinu upotrebe predmeta. Treba se osloboditi šablona u mišljenju, promeniti direkciju.
- o Majerov eksperiment sa kanapima;

Faktori koji utiču na rešavanje problema

Faktori koji su u vezi sa osobinama ličnosti:

- o Znanje koje imamo u vezi sa određenim problemom,
- o Uporno korišćenje naviknutih načina rešavanja,
- o Osetljivost za probleme tj. radoznalost ili težnja da se saznaju i otkriju nove stvari,
- o Otvorenost duha tj. sklonost da se primaju i traženove ideje,
- o Istrajnost u rešavanju problema.

Karakteristike stvaralačkog mišljenja

- o **Faza preparacije (pripreme)** → upoznavanje sa problemom,
- o **Inkubacija (sazrevanje)** → period mirovanja, nema intenzivnog bavljenja problemom,
- o **Iluminacija (nadahnuće)** → dolaženje do ideje “Aha doživljaj”,
- o **Verifikacija (proveravanje)** → proveravanje vrednosti datog rešenja.